

ПАЙ І. І.,

аспірантка кафедри адміністративного
права та адміністративної діяльності
(Національний юридичний університету
імені Ярослава Мудрого)

УДК 342.951

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.6.24>

СУЧАСНИЙ СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ МИТНИХ ПРОЦЕДУР

В статті здійснено аналіз сучасного стану наукової розробленості проблеми запобігання корупційних ризиків при здійсненні митних процедур. Метою цієї роботи є аналіз наукових розробок проблем запобігання корупційних ризиків у митному праві із акцентуванням уваги на останніх наукових підходах до цієї проблематики та внесення пропозицій для подальших наукових пошуків. Доведено, що всебічний аналіз правової природи та стану запобігання корупційних ризиків при здійсненні митних процедур, методології їх дослідження, механізмів, суб'єктів запобігання корупційних ризиків, форм та методів їх діяльності, а також підстави відповідальності за корупційні правопорушення з цих питань залишилися поза увагою науковців адміністративно-правового профілю. З'ясовано, що у наукових працях спостерігається поступовий перехід від загального вивчення проблеми запобігання корупційних ризиків до з'ясування їх змісту, форм та різновидів, методології виявлення ризиків та впровадження системи управління запобігання корупційним ризикам у галузевих дослідженнях. Визначено, що запобігання корупційних ризиків митних адміністрацій у наукових підходах здійснюються на рівні окремих дисертаційних досліджень (у державному управлінні, у діяльності органів публічної влади, у сфері надання адміністративних послуг, в діяльності Національної поліції України) та межах інших тем дисертацій (адміністративно-юрисдикційні провадження в діяльності митних органів, при запобіганні корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням). Доведено, що для комплексного дослідження проблем запобігання корупційних ризиків при здійсненні митних процедур в межах адміністративно-правового забезпечення варто використовувати теоретико-правові та методологічні підходи, які доведені як у наукових підходах митного права, так і суміжних галузях права, а саме: публічного управління та адміністрування; адміністративного права; фінансового права; кримінального права; міжнародного права, а також у сфері економіки та політології тощо.

Ключові слова: запобігання корупції, запобігання корупційним ризикам, службові особи, митні органи, наукові підходи, митні процедури, митний контроль, публічне адміністрування, митне оформлення, державна служба, адміністративно-правове забезпечення.

Pai I. I. The current state of scientific development of the problem of preventing corruption risks in the implementation of customs procedures

The article analyzes the current state of scientific development of the problem of preventing corruption risks when implementing customs procedures. The purpose of this work is to analyze scientific developments on the problems of preventing corruption risks in customs law, focusing on the latest scientific approaches to this

issue and to develop proposals for further scientific research. It is indicated that a comprehensive analysis of the legal nature and state of prevention of corruption risks in the implementation of customs procedures, the methodology of their research, their mechanisms, the subjects of prevention of corruption risks, the forms and methods of their activity, as well as the grounds of responsibility for corruption offenses in these matters were left out of consideration scientists of administrative and legal profile. It was found that in scientific works there is a gradual transition from the general study of the problem of prevention of corruption risks to the clarification of their content, forms and varieties, the methodology of identifying risks and the implementation of the management system of the prevention of corruption risks in branch studies. It was determined that the prevention of corruption risks of customs administrations in scientific approaches is carried out at the level of individual dissertation studies (in public administration, in the activities of public authorities, in the field of providing administrative services, in the activities of the National Police of Ukraine) and the limits of other dissertation topics (administrative-jurisdictional proceedings in the activities of customs authorities, in the prevention of corruption and corruption-related offenses). It has been established that for a comprehensive study of the problems of preventing corruption risks in the implementation of customs procedures within the framework of administrative and legal support, it is necessary to use theoretical-legal and methodological approaches developed both in the scientific approaches of customs law and related fields of law, namely: public management and administration; administrative law; financial law; criminal law; international law, as well as in the field of economics and political science, etc.

Key words: *corruption prevention, prevention of corruption risks, officials, customs authorities, scientific approaches, customs procedures, customs control, public administration, customs clearance, civil service, administrative and legal support.*

Вступ. Актуальність проблеми забезпечення прозорості в діяльності митних органів, та її вирішення визначається одним із ефективних заходів протидії корупції. В сучасних умовах дослідження наукових підходів проблематики запобігання корупційних ризиків при здійсненні митних процедур набуває гострої актуальності. Так, як всебічний аналіз правової природи та стану запобігання корупційних ризиків при здійсненні митних процедур, методології їх дослідження, їх механізмів, суб'єктів запобігання корупційних ризиків, форм та методів їх діяльності, а також підстави відповідальності за корупційні правопорушення з цих питань залишилися поза увагою науковців адміністративно-правового профілю. Підкреслюючи що актуальність даної роботи полягає в тому, що постійно відбуваються зміни в адміністративно-правовому забезпеченні (національному та міжнародному рівні), здійснюється інституціональна перебудова системи антикорупційних органів, з'являються нові стандарти, методи й методики, способи й технології запобігання корупції, крім того виникають й нові схеми корупції в діяльності посадових осіб митних органів. Отже, дослідження сучасного стану наукових підходів – визначення проблематики запобігання корупційних ризиків у митному праві, що потребує додаткової уваги.

Постановка завдання. Метою даної статті є проведення аналізу наукових розробок проблем запобігання корупційних ризиків у митному праві, а саме, у сучасному її стані й акцентуванням уваги на останніх наукових підходах з цієї проблематики.

Результати дослідження. Науковці мають підвищений інтерес до вивчення проблемних аспектів запобігання корупційних ризиків у різних галузях юридичної науки, у теорії держави і права, у державному управлінні, у політичних та економічних науках, публічному адмініструванні, адміністративному праві, кримінальному, фінансовому і міжнародному праві.

Значимо, що у загальному значенні запобігання корупційних ризиків при здійсненні митних процедур пов'язані із науковими підходами запобігання та протидії корупції. Одним із перших науковців корупцію, як соціально-політичне явище та соціально-політичний феномен, досліджував Є. В. Невмержицький (2009 р.) [1]. Треба також відмітити наукову роботу, з позицій адміністративного права, автора Д. Г. Заброда за темою «Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією: адміністративно-правовий аспект» (2005 р.) [2]. Зокрема, адміністративно-правові засади боротьби з корупцією були предметом вивчення на рівні дисертації автора Р.М. Тучака (2007 р.). Вчений у своєму науковому доробку провів аналіз категорії «корупція», розглядав актуальні питання його розвитку, як негативного явища та його аспектів, досліджував напрямки державної політики у цій царині, міжнародний досвід з метою з'ясування можливості його використання в Україні, питання щодо запобігання та припинення корупційних діянь [3]. Так, на рівні дисертації автор С. С. Сербогіна досліджувала «Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади України» (2010 р.). Автором було розглянуто вирішення теоретичних питань щодо протидії корупції, саме з цією метою було розроблено теоретико-методологічні та прикладні підходи до аналізу й удосконалення механізмів попередження та протидії корупції в органах публічної влади [4]. Проблематика боротьби з корупцією серед державних службовців була досліджена в дисертаційній роботі А. О. Яфонкіна на тему «Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією серед державних службовців в Україні» (2013 р.). У цій роботі автор визначив перелік державних службовців, які є суб'єктами адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, та обґрунтував підстави її застосування, а також запропонував авторські рекомендації щодо вдосконалення антикорупційного законодавства серед державних службовців [5].

Окремі елементи окресленої проблематики розкриваються науковцями під час дослідження корупції, відповідальності за корупційні правопорушення у дисертаційних дослідженнях та у незначній кількості наукових публікацій. Зокрема, О. В. Клок вивчала на рівні кандидатської дисертації за темою «Протидія корупційним правопорушенням засобами адміністративного права» (2016 р.) [6]. У цій науковій праці авторкою розкрито поняття й ознаки адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначення його різновидів, зміст і сучасні тенденції застосування адміністративно-правових засобів протидії корупції та обґрунтування пропозицій і рекомендацій з удосконалення антикорупційного законодавства, запропоновано критерії класифікації адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Авторкою було висвітлено окремі питання, які присвячено способам врегулювання та уникнення конфлікту інтересів у діяльності митних органів [6, с. 13].

Заслуговує на увагу догична, для нашого дослідження, робота на рівні дисертації за темою «Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, як спосіб протидії корупції» автора С. В. Рівчаченко (2017 р.). У цій праці автором виділено критерії класифікації конфлікту інтересів, наведено характеристики принципів та функцій, розкрито взаємозалежність складових елементів системи суб'єктів запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, визначено адміністративні заходи та способи запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, висвітлено специфіку адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства у досліджуваній царині [7, с. 9].

Слід вказати на дисертаційну роботу Т. В. Хабарової на тему «Адміністративно-правові засади запобігання корупції в Україні» (2017 р.). У своєму дослідженні авторка вказала на власну наукову позицію, на загальнотеоретичні питання визначення змісту корупції як соціального, політичного, економічного, морально-психологічного, управлінського та правового явища, вчена активну увагу приділяє адміністративно-процесуальним засадам її запобігання. Авторка розкриває зміст процесуальної форми та особливості провадження таких антикорупційних заходів запобігання корупції, як спеціальна перевірка стосовно осіб, що претендують на обіймання посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища. Також досліджує антикорупційні заходи у посадових осіб, які займають посади з підвищеним корупційним ризиком, деталізує способи врегулювання

конфлікту інтересів та проваджень у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією [8, с.13]. О. П. Мусієнко у своїй дисертації за темою «Адміністративно-правові заходи запобігання та протидії корупції в органах виконавчої влади і місцевого самоврядування в Україні» (2017 р.) провадить аналіз чинного законодавства України, наукових досягнень, а також вивчає досвід зарубіжних країн у досліджуваній сфері [9].

Заслуговує на увагу і наступна наукова комплексна праця Д. В. Гудкова на тему «Адміністративно-правові засоби запобігання і протидії корупції» (2019 р.). У даному науковому здобутку автор визначає недоліки досліджуваного механізму запобігання корупції, аналізує можливі способи притягнення до адміністративної відповідальності за порушення у цій царині, з урахуванням існуючих недоліків виявлених у самих обмеженнях встановлених Законом України «Про запобігання корупції», досліджує запобігання конфлікту інтересів [10]. Треба також відмітити працю Д. В. Костенко за назвою «Система запобігання корупції в Україні: становлення та розвиток» (2020 р.) [11] та ін.

Загальні питання щодо запобігання й мінімізації корупційних ризиків розглядалися окремими українськими вченими. Так, К. Ю. Дмитрієв у своїй науковій праці на рівні кандидатської дисертації за темою «Механізми оцінки та мінімізації корупційних ризиків у системі державного управління України» (2018 р.) [12], досліджував формування та розвиток механізмів ідентифікації, оцінки й мінімізації корупційних ризиків у системі державного управління України, що вживаються з метою своєчасного їх попередження. Автор розглядає основні теоретико-методичні та прикладні підходи, щодо аналізу й удосконалення механізмів ідентифікації, оцінки та мінімізації корупційних ризиків у системі державного управління. Також, автор надав власне тлумачення щодо причин існування корупційних ризиків у досліджуваній системі та обґрунтовує наукову позицію про необхідність запровадження в публічній діяльності цілісної системи «управління корупційними ризиками», а також розкриває її сутність й характерні риси.

І. Б. Коліуш, В.П. Тимошук, О. А. Банчун у 2009 р. досліджували проблемні питання запобігання корупційним ризикам при наданні адміністративних послуг та контрольно-наглядової діяльності в Україні [13]. О. Л. Коліуш звернув увагу на рівні кандидатської дисертації за темою «Корупційні ризики у сфері надання адміністративних послуг: адміністративно-правові засади протидії» (2020 р.) корупційні ризики у сфері надання адміністративних послуг [14] Р. В. Мельничук досліджував на рівні дисертації «Адміністративно-правові засади запобігання корупційним ризикам в діяльності Національної поліції України» (2021 р.) [15]. У роботі автором розглядається поняття корупційних ризиків у досліджуваній сфері, розкривається зміст та особливості реалізації адміністративно-правового статусу Національної поліції України у сфері запобігання корупційним ризикам у системі поліції. Окрім того, автор розкриває сутність та властивості адміністративно-правового забезпечення запобігання корупційним ризикам у досліджуваній діяльності [15].

У даному контексті заслуговують на увагу і напрацювання В. В. Вербановського, який досліджував на рівні дисертації «Протидію корупційним ризикам в системі публічної служби» (2023 р.) [16]. Автором здійснено періодизацію наукових досліджень протидії корупційним ризикам у системі публічної служби та виділено його два історичні періоди. Також, у цій роботі науковцем уточнено низку категорій в системі публічної служби, а саме: «корупційні ризики», «фактор корупційного ризику», «управління корупційними ризиками», «протидія корупційним ризикам». Охарактеризовано зарубіжний досвід, щодо протидії корупційним ризикам у системі публічної служби та запропоновано пропозиції удосконалення законодавства у цій сфері.

Окремі елементи досліджуваної проблематики розкриваються на рівні наукових публікацій. Так, С. А. Резанова вивчала «Дискреційні повноваження, як корупційні ризики в діяльності органів державного управління» (2014) [17], у сфері економіки корупційні ризики досліджували І. А. Шавлю та Н. Г. Шкуренко в контексті «Корупційні ризики: виявлення та моніторинг в органах державної фіскальної служби України» (2016) [18]. В окремих наукових публікаціях вчені І. М. Балакарева та В. М. Гаращук досліджували проблемні питання запобігання корупційних ризиків в системі органів державної влади (2016 р.) [19].

Д. О. Олійник досліджував на рівні дисертації «Запобігання корупційним злочинам, що вчиняються при здійсненні митних процедур (2018 р.) із позицій кримінально-правової науки [20]. У цій роботі автором осмислено явище корупційних злочинів у сфері здійснення митних процедур, розкрито його кримінологічну природу, визначено корупціогенні чинники, які його породжують і зумовлюють. Дослідником розроблено перелік ідентифікованих корупційних ризиків у розрізі основних етапів здійснення митних процедур, оцінено рівень їх небезпеки та визначено сигнальні індикатори таких ризиків. Запропоновано основні напрями розвитку антикорупційної політики у сфері державного управління митною справою, а також комплекс заходів запобігання корупційним злочинам, що вчиняються під час здійснення митних процедур [20, с. 6].

Адміністративно-правові засади боротьби з корупцією у митному праві були предметом вивчення окремих вітчизняних вчених. Так, приміром, А. І. Карашенко досліджував на рівні кандидатської дисертації «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції у митних органах України» (2019 р.) [21]. У цій науковій праці дослідником вивчено теоретико-методологічні та прикладні підходи до аналізу й удосконалення дослідженої проблематики та встановлено власні авторські дефініції «адміністративно-правове забезпечення», форми, систему, методи, засоби у сфері прав і свобод громадян під час запобігання корупції у митних органах. Автор також визначив, що структурні елементи нормативних засад досліджуваної теми у сфері запобігання і протидії корупції у митних органах України, а саме: (1) норма права; (2) принципи права; (3) акти реалізації норм права; (4) правові відносини. Автором розкрито інституційні гарантії досліджуваної проблематики митної сфери й проблеми їх реалізації, наведено напрямки удосконалення митного законодавства [21]¹ та інші.

У дисертації В. Е. Гедульянов «Адміністративно-правові засади запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням» (2020 р.) в окремих підрозділах звернула увагу на проблемні питання запобігання корупційних ризиків в діяльності митних органів при розгляді ризико-орієнтованого підходу в адміністративній діяльності, щодо запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням [22, с. 131-141]. Окрему увагу заслуговує робота, що розкриває окремі питання управління ризиками в діяльності митних адміністрацій на деяких сторінках дисертації автора С. В. Коробенко, який досліджував проблематику теми «Адміністративно-юрисдикційні провадження в діяльності митних органів» (2021 р.) [23]. У даній роботі автор запропонував напрямки гармонізації законодавства у досліджуваній сфері відповідно міжнародним стандартам, із урахуванням судової практики адміністративних судів, щодо розгляду та вирішення митних спорів.

В подальшому розглянемо низку публікацій, які визначають «процедурну концепцію» в митному праві, зокрема Б. А. Кормича [24, с. 143]. Так, І. М. Резнік вказує, що через митну процедуру законодавець установлює порядок діяльності митних органів і як результат митна процедура покликана вирішити питання, чи може бути конкретний товар або транспортний засіб переміщений через митний кордон певним способом у межах обраного декларантом митного режиму [25, с. 68], та визначають структуру здійснення митних процедур, а саме включають: процедури митного контролю; процедури митного оформлення; процедури справляння передбачених законом податків і платежів [26, с. 34]. Вказує «процедурну концепцію» у митному праві В. Я. Настюк. Так, він зазначає, що особливістю митно-процесуальних норм є відсутність відокремлення від норм матеріального права у певному нормативно-правовому акті. Вчений вирізняє групу процесуальних норм, що регулюють провадження у справах про порушення митних правил» [27, с. 50, 51]. О. М. Шевчук в межах свого предмета дослідження також підтримує «процедурну концепцію» у митному праві [28, с. 8–9].

¹ Карашенко А.І. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції у митних органах України : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук : 12.00.07. – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2019. 242 с.

У даному контексті заслуговують на увагу й напрацювання у митному праві низки монографій, а саме «Фізична особа, як суб'єкт митного права» авторки А. О. Німої (2024 р.). У якій авторкою розкрито правосуб'єктність фізичної особи як суб'єкта митного права у зв'язку з наявністю особистих, сімейних чи інших потреб, не пов'язаних із підприємницькою діяльністю. У монографії здійснено аналіз методології, етапів генезису законодавства у цій сфері, види принципів переміщення, систему суб'єктів, підстави й умови, засоби та способи переміщення, митні процедури, митні режими, управління ризиками, встановлено принципи, а також форми та методи митного контролю і процедури митного оформлення товарів, які фізичні особи переміщують через митний кордон. Авторка підтримує «процедурну концепцію» митного права в межах свого дослідження [29]. Також заслуговує на увагу монографія за назвою «Захист прав та законних інтересів учасників митних процедур» авторки Т. О. Шувалової (2024 р.) [30], в якій досліджено правову природу митних процедур. Зокрема, авторкою визначено загальні засади поняття прав та законних інтересів учасників митних процедур, як об'єкта захисту. У цій науковій праці Т. О. Шувалової на підставі комплексного аналізу виявлено теоретичні та практичні проблеми адміністративно-правової форми захисту в контексті прийнятого Закону України «Про адміністративну процедуру», розглянуто деякі аспекти вирішення митних спорів, процедури медіації та ін. Отже, як бачимо, сучасні дослідження проблем запобігання корупційних ризиків саме у митному праві є поодинокими, а комплексні дослідження з окресленої проблематики при здійсненні митних процедур практично відсутні.

Висновок. При аналізі наукових підходів дослідження запобігання корупційних ризиків визначено що для них притаманні загальнотеоретичні напрацювання щодо розуміння сутності корупційних ризиків в різних галузях права, зокрема, в митному праві. Окремі елементи окресленої проблематики розкриваються науковцями під час встановлення заходів запобігання та протидії корупції у дисертаційних дослідженнях та в незначній кількості наукових статей. У наукових працях спостерігається поступовий перехід від загального вивчення проблеми запобігання корупційних ризиків до з'ясування їх змісту, форм та різновидів, методології виявлення та впровадження системи управління запобігання корупційним ризиками у галузевих дослідженнях. Запобігання корупційних ризиків при здійсненні митних процедур у наукових підходах здійснюються на рівні окремих дисертаційних досліджень (у державному управлінні, у діяльності органів публічної влади, у сфері надання адміністративних послуг, в діяльності Національної поліції України) та межах інших тем дисертацій (адміністративно-юрисдикційні провадження в діяльності митних органів, при запобіганні корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням). Однак, незважаючи на нормативну визначеність потреби у запобіганні корупційних ризиків митних органів вивчення проблем запобігання корупційних ризиків при здійсненні митних процедур в межах адміністративно-правового забезпечення на рівні комплексного дослідження відсутні. Для комплексного дослідження запобігання корупційних ризиків при здійсненні митних процедур, в межах адміністративно-правового забезпечення, варто використовувати теоретико-правові та методологічні підходи, вироблені як наукові підходи митного права, так і суміжні галузі права, а саме: публічне управління та адміністрування; адміністративне право; фінансове право; кримінальне право; міжнародне право, а також економіка та політологія, тощо. Тому дослідження інституту запобігання корупційних ризиків при здійсненні митних процедур може забезпечити комплексний розвиток науки митного права, розв'язання проблемних завдань запобігання та протидії корупції, вироблення нових науково-обґрунтованих теоретичних положень при запобіганні корупційних ризиків у митному праві, а також пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення антикорупційного митного законодавства та практики його застосування.

Список використаних джерел:

1. Невмержицький Є.В. Корупція як соціально-політичний феномен : автореф. дис. д-ра політ. наук: 23.00.02 / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І.Ф. Кураса. Київ, 2009. 34 с.
2. Заброда Д.Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією: адміністративно-правовий аспект : дис. канд. юрид. наук спец.: 12.00.07. Київ, 2005. 233 с.
3. Тучак Р.М. Адміністративно-правові засади боротьби з корупцією : автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2007. 21 с.
4. Серьогін С.С. Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади України: автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: спец.: 25.00.02 / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. Харків, 2010. 20 с.
5. Яфонкін А.О. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією серед державних службовців в Україні : дис. канд. юрид. наук спец: 12.00.07. Київ, 2013. 209 с.
6. Клок О.В. Протидія корупційним правопорушенням засобами адміністративного права : автореф., канд. юрид. наук за спец. 12.00.07. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Харків, 2016. 20 с.
7. Рівчаченко С.В. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як спосіб протидії корупції : дис. канд. юрид. наук: спец.: 12.00.07. Запоріжжя, 2017. 195 с.
8. Хабарова Т.В. Адміністративно-правові засади запобігання корупції в Україні : автореф. дис. канд. юрид. наук. спец. 12.00.07. Харків, 2017. 20 с.
9. Мусієнко О.П. Адміністративно-правові заходи запобігання та протидії корупції в органах виконавчої влади і місцевого самоврядування в Україні: дис. канд. юрид. наук. спец.: 12.00.07. Київ, 2017. 242 с.
10. Дмитрієв Ю. В. Механізми оцінки та мінімізації корупційних ризиків у системі державного управління України: дис. канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02. Донецький державний університет управління, Маріуполь, 2018. 236 с.
11. Корупційні ризики надання адміністративних послуг та контрольно наглядової діяльності в Україні / І.Б. Коліушко, В.П. Тимошук, О.А. Банчун та ін. Київ : Москаленко О.М., 2009. 196 с.
12. Коліуш О. Л. Корупційні ризики у сфері надання адміністративних послуг: адміністративно-правові засади протидії : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07; Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2020. 201 с.
13. Мельничук Р. В. Адміністративно-правові засади запобігання корупційним ризикам в діяльності Національної поліції України : дисерт. канд. юрид. наук : 12.00.07 / Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2021. 259 с.
14. Гудков Д. В. Адміністративно-правові засоби запобігання і протидії корупції : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / Сумський державний університет, Суми, 2018. 249 с.
15. Костенко Д.В. Система запобігання корупції в Україні: становлення та розвиток : дис. канд. наук з держ. управління : 25.00.01. Ірпінь, 2020. 229 с.
16. Вербановський В.В. Протидія корупційним ризикам в системі публічної служби : дис. докт. філософії : 281 Публічне управління та адміністрування / Національний університет «Одеська політехніка» МОН України, Одеса, 2023. 243 с.
17. Резанов С. А. Дискреційні повноваження як корупційні ризики в діяльності органів державного управління. *Право і Безпека*. 2014. № 3. С. 88–91.
18. Шавло І. А. Шкуренко Н. Г. Корупційні ризики: виявлення та моніторинг в органах державної фіскальної служби України. *Економіка: теорія та практика*. 2016. № 2. С. 46–49.
19. Балакарева І. М. Корупційні ризики в системі органів державної влади: деякі аспекти. Корупція в Україні: організаційно-правові аспекти протидії / за заг. ред. проф. В. М. Гаращука. Х. : ФОП Панов А. М., 2016. 121с.
20. Олійник Д.О. Запобігання корупційним злочинам, що вчиняються при здійсненні митних процедур: монографія. Харків : Право, 2018. 200 с.

21. Карашенко А.І. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції у митних органах України : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2019. 242 с.
22. Гедульянов В.Е. Адміністративно-правові засади запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 (081 – право). Київ, 2020. 212 с.
23. Коробенко С. В. Адміністративно-юрисдикційні провадження в діяльності митних органів : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / Національний авіаційний університет. Київ, 2021. 224 с.
24. Кормич Б.А. Митні режими або митні процедури: європейські стандарти термінології та класифікації. *LEX PORTUS*. 2017. № 2 (4). С. 134–153.
25. Резнік І. М. Правове регулювання переміщення товарів через митний кордон України : монографія / за ред. М. Г. Шульги. Харків : Оберіг, 2015. 192 с.
26. Гаращук В.М. Дмитрик О.О., Федчишин С.А. Переміщення товарів через митний кордон України: окремі пропозиції щодо удосконалення. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. №12 (26). С. 27–39.
27. Настюк В. Я. Норми митного права: теорія і практика застосування : монографія. Харків : Факт, 2003. 215 с.
28. Шевчук О. М. Правове регулювання порядку переміщення лікарських засобів через митний кордон України: автореф. канд. юрид. наук: спеціальність: 12.00.07. Харків, 2012. 20 с.
29. Німа А.О. Фізична особа як суб'єкт митного права: монографія / за наук. ред. проф. О. М. Шевчука. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2024. 219 с.
30. Шувалова Т. О. Захист прав та законних інтересів учасників митних процедур: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2024. 256 с.

